

Міністерство освіти і науки України
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія
юридичних дисциплін

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни:

«Кримінальне право України»

на тему:

***«Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці
та за ненадання допомоги особі , яка перебуває в
небезпечному для життя стані розмежування складів
злочинів та проблемні питання кваліфікації»***

Виконала:
студентка групи Пб - 11
Салітицький

Тернопіль – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ.....	6
<i>1.1 Об'єкт складу злочину (предмет, потерпілий)</i>	<i>6</i>
<i>1.2 Об'єктивна сторона складу злочину</i>	<i>7</i>
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ.....	9
<i>2.1 Суб'єкт складу злочину.....</i>	<i>9</i>
<i>2.2 Суб'єктивна сторона складу злочину.....</i>	<i>11</i>
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ВИСНОВКИ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ	13
РОЗДІЛ 4. РОЗМЕЖУВАННЯ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ.....	17
ВИСНОВОК.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З розвитком соціуму та вкоріненням у ньому загальнолюдських ідеалів життя й здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю. У зв'язку з цим у всіх демократичних країнах фундаментальне місце посідають норми щодо охорони життя та здоров'я людини, а також відносини взаємодопомоги. Принцип взаємодопомоги здавна існував у системі правил людського співжиття. Він не лише закріплений у нормах моралі, а й передбачений у законодавчих нормах, що є відображенням його важливості для сучасного суспільства, його нормального та сталого розвитку.

Тому Кримінальний кодекс України (далі – КК України), захищаючи найбільш важливі суспільні відносини, висунув на передній план охорону життєво важливих інтересів людини. Потенційну небезпеку становлять як діяння, що вчиняються шляхом цілеспрямованих дій (наприклад, тілесні пошкодження, вбивства тощо), так і діяння, які посягають на безпеку життя й здоров'я людини шляхом бездіяльності. До них, зокрема, належать залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Такі діяння є неприйнятними з позиції як моральних правил, так і закону, оскільки потерпілими, як правило, є ті, хто не в змозі самотійно себе захистити, зокрема малолітні діти, особи похилого віку та інші особи.

Теоретико-методологічним підґрунтям стали праці таких фахівців із кримінального права, кримінології й криміналістики, як Ю.П. Аленін, П.П. Андрушко, Л.І. Аркуша, О.М. Бандурка, В.С. Батиргарєєва, Ю.В. Баулін, І.Г. Богатирьов, А.М. Бойко, В.І. Борисов, О.Ю. Бусол, В.В. Василевич, В.О. Глушков, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, В.К. Грищук, Н.О. Гуторова, І.М. Даньшин, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, В.М. Др'омін, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, О.В. Козаченко, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, О.М. Литвак, О.М. Литвинов, С.Я. Лихова, А.А. Музика, В.О. Навроцький, С.І. Нежурбіда, В.І. Осадчий, В.М. Попович, П.П. Сердюк, О.С.

Сотула, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, В.В. Тіщенко, В.О. Туляков, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, В.І. Шакур, Є.Ю. Шостко, Н.С. Юзікова, Н.М. Ярмиш, О.Н. Ярмиш, С.С. Яценко та інші. Незважаючи на наявність наукових робіт, присвячених вивченню злочинів проти життя й здоров'я людини, дослідження залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, не знайшло цілісного відображення в існуючих наукових працях кримінологічної спрямованості, що зумовлює необхідність проведення такого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є кримінологічна характеристика злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, вивчення осіб та аналіз основних заходів попередження цих злочинів.

Для досягнення поставленої мети в роботі були визначені такі **завдання**:

- розкрити соціальні передумови криміналізації залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- охарактеризувати стан і тенденції предикатних злочинів залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- здійснити кримінологічну характеристику кількісних і якісних показників залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- надати кримінологічну характеристику осіб, які вчинили злочини у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- обґрунтувати диспозиційну концепцію регуляції поведінки осіб під час вчинення злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;

- охарактеризувати особливості детермінації злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- розкрити поняття й зміст заходів попередження злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- проаналізувати кримінально-правову відповідальність у механізмі попередження злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час вчинення злочинів у виді залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

Предметом дослідження є кримінологічний аналіз залишення в небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані.

РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

1.1 Об'єкт складу злочину (предмет, потерпілий)

Об'єкт кримінального правопорушення загальним правилом є обов'язковим елементом будь-якого складу кримінального правопорушення або кримінального проступку а відтак його значення є дуже важливим. Перш ніж давати оцінку об'єкту складу кримінального правопорушення передбаченого статтею 135 фінальну кодексу України варто насамперед визначитись із змістом критерії об'єкт кримінального правопорушення. В варто зауважити що станом на сьогодні погляди щодо об'єкту кримінального правопорушення поділяються на 1000 думок однак домінуючою залишається ще за часів існування СРСР Відповідно до якого вказано що об'єкт є обов'язковим елементом будь-якого складу кримінального правопорушення та являє собою сукупність найбільш найважливіших суспільних відносин які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність [4, с. 61].

Варто зауважити що об'єктом кримінального правопорушення передбаченого статтею 135 Кримінального кодексу України виступають суспільні відносини що забезпечують охорону життя і здоров'я людини.

Також безпосереднім основним об'єктом кримінальних правопорушень які передбачені частиною 1,2 статті 135 Кримінального кодексу України виступає беззаперечно особиста безпека людина, тобто ті суспільні відносини які забезпечують особисту безпеку людини. Також варто зауважити що у випадку кримінального правопорушення передбаченого частиною третьої статті 135 Кримінального кодексу України, логічно допускати, що безпосереднім основним об'єктом повинні виступати суспільні відносини які в свою чергу забезпечить особисту безпеку людини а безпосередньо додатковим і в цей же щас обов'язковим суспільні відносини що забезпечують захист життя людини.

Відтак об'єктом кримінального правопорушення виступають насамперед поставлені під охорону кримінального кодексу України найбільш важливі суспільні відносини яким кримінальним правопорушенням або ж кримінальним проступком заподіюється або може бути заподіяна відповідна шкода.

Потерпілим від цього кримінального правопорушення, є виключно особа, яка характеризується сукупністю такими ознаками, як

- 1) перебуває в небезпечному для життя стані;
- 2) позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство або внаслідок іншого безпорадного стану.

1.2 Об'єктивна сторона складу злочину

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення передбаченого статтею 135 Кримінального кодексу України виражається насамперед в бездіяльності. Варто зауважити що людина може опинитися у небезпечному для життя стані через своє малолітства старість, хворобу, приступ хвороби, тощо. Немає значення внаслідок чого людина опинилися в небезпечному для життя стані тобто в такому стані коли вона не може самостійно вийти без допомоги іншої людини [10, с. 79].

Обов'язок піклуватися про таку особу може впливати з таких критеріїв як насамперед і закону або інших нормативно-правових актів. Так відповідно батьки вони зобов'язані піклуватися про своїх дітей а діти в свою чергу повинні обов'язково піклуватися про своїх батьків. Також такий обов'язок впливає із шлюбних сімейних правовідносин коли чоловік зобов'язаний піклуватися про свою дружину та дружина про свого чоловіка. Такий аналогічний обов'язок може впливати із характеру професії до прикладу пожежники працівники поліції тощо. Також обов'язок Піклуватися може впливати із договору наприклад керівник туристичної групи або ж тренер. І обов'язок піклуватися про особу може і в бути випадку коли особи своїми діями поставила іншу особу у небезпечний для життя стан.

Крім вказаного обов'язку особа обов'язково повинна мати можливість надати таку допомогу. У випадку якщо особа через свою фізичну неспроможність не може врятувати до прикладу людину яка потопає у воді тому що через фізичні властивості не вміє плавати або у випадку якщо ж сама знаходиться в безпорадному стані в тих чи інших причин і відповідно також не може надати допомогу то кримінальна відповідальність по відношенню до цієї особи наставати не може [13, с. 172].

Вказане кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту надання допомоги особі яка знаходиться в без передньому стані незалежно від того чи не стали тяжкі наслідки по відношенню до цієї особи чи ні. Також варто зауважити що немає значення що хтось інший надав допомогу залишеному в небезпеці.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

2.1 Суб'єкт складу злочину

Суб'єктом кримінального правопорушення відповідно до статті 135 Кримінального кодексу України є фізична осудна особа яка досягла шістнадцятирічного віку і зобов'язана піклуватися про особу яка безпосередньо перебуває у небезпечному стані або ж особа яка своїми діями поставила потерпілого мене безпечно для життя його становище.

Так відповідно до частини другої статті 135 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність матері яка безпосередньо залишила без допомоги свою новонароджену дитину у випадку якщо мати не перебувала в обумовленому пологами стані.

Частина 3-я статті 135 Кримінального кодексу України передбачає певні особливо кваліфікуючи обставини до них відноситься спричинення смерті або інші тяжкі наслідки [14, с. 83].

У даному випадку під іншими тяжкими наслідками розглядають тяжкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження. Також звертаю увагу що між залишенням у небезпеці і тяжкими наслідками повинен обов'язково бути встановлений причинно-наслідковий зв'язок. Це означає наступне внаслідок надання допомоги тобто залишення у небезпеці потерпілого повинні наступити тяжкі наслідки. У випадку якщо би допомога була дана то наслідки такі би не настали.

Також звертаю увагу що якщо за висновком експерта потерпілому були спричинені такі ушкодження які неминуче призводять безпосередньо життя людини до смерті то це свідчить про відсутність причинного зв'язку між залишенням у небезпеці самою смертю потерпілої особи відтак дане

кримінальне правопорушення в жодному випадку не може кваліфікувати за частиною третьої статті 135 Кримінального кодексу України.

Також при вирішенні даного питання важливе значення в таких випадках має встановлення форми вини щодо настання таких тяжких наслідків. При вирішенні цього питання варто розрізняти не надання допомоги особі яка сама опинилась у небезпечному становище для свого життя а також залишення в небезпеці особу яка своїми безпосередніми діями поставила особу в становище яке загрожує його життю.

Відтак у 1-му випадку при бездіяльності не втручання суб'єктивна сторона стосовно наслідків може виражатися як ви неохотності так і в умислі. Бездіяльність може бажати або свідомо допускати настання смерті особи або загрози по відношенню до неї інших наслідків з мотивів помсти або ж ревнощів. У другій ситуації коли правопорушник своїми безпосередніми діями поставив потерпілого в такий стан і не надав йому в свою чергу допомоги До смерті інших тяжких наслідків може бути лише неохотність тобто злочинна самовпевненість або злочини нехотності. У випадку якщо буде доказано умисел неважливо прямий чи непрямо по відношенню до тяжких наслідків то відповідальність повинна наставати за умисне вбивство передбачених статтею 115 Кримінального кодексу України або умисне тяжке чи середньої тяжкості тілесне ушкодження [6, с. 128].

Щодо питання відповідальності то остання виникає виключно тоді коли 1 особа умисно спричиняє іншій особі тілесні ушкодження небезпечні для її життя і залишає в небезпечному стані внаслідок чого настала смерть потерпілої особи. У такій ситуації винна особа повинна відповідати за умисне загрози тяжкого тілесного ушкодження яке спричинило смерть потерпілого тобто стаття 121 Кримінального кодексу України додатково інкримінувати йому крім того злочин який передбачений статтею 135 Кримінального кодексу України не потрібно.

Що ти відповідальності за сукупністю злочинів то остання може настати наприклад для водія який порушив правила безпеки дорожнього руху що спричинило тяжкі наслідки потерпілому і завідомо залишив його без допомоги.

2.2 Суб'єктивна сторона складу злочину

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення передбаченого статтею 135 Кримінального кодексу України характеризується виключно прямим умислом. Тобто винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї бізнес діяльності а саме те що він своїми діями залишає без допомоги особу яка перебуває у небезпечному для життя свого життя стані і позбавлена можливості самостійно собі допомогти або ж а вжити таких заходів до свого самозбереження та усвідомлює що він зобов'язаний піклуватися про особи і обов'язково має реальну можливість надати їй таку допомогу або ж він сам своїми діями поставив потерпілого в небезпечні для життя стан і бажає чинити саме так тобто не надавати до якої допомоги та залишити особу ви безпорадному та небезпечному для останнього стані [19, с. 61].

Варто зауважити що ставлення винної особи до наслідків які можуть настати тобто тільки передбачені частиною третьої статті 135 Кримінального кодексу України може характеризуватися або ж не прямим умислом або ж необережністю. При цьому варто звернути увагу що для таких випадків коли винною є особа яка зобов'язана була піклуватися про потерпілого безпосередньо може бути характерним як не прямий умисел тобто до прикладу пожежник усвідомлюючи що внаслідок його бездіяльності особа може загинути на рятує її внаслідок своєї боягузництва так і необережність тобто до прикладу набувати майна за договором довічного отримання протягом тижня умисно не відвідує хворого сподіваючись на те що Не є тяжкою а у випадку якщо винна є особа що сама поставила потерпілого небезпечним для життя стан то виключно таке діяння вчиняються через необережність.

У випадку якщо особа самостійно поставила потерпілого у небезпечні для його життя стан та бажає настання смерті останнього чи інших тяжких

наслідків по відношенню до нього до свідомо допускає можливість їх настання її бездіяльність повинна кваліфікуватися статтями які обов'язково передбачає відповідальність за умисне вбивство чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень залежно від конкретних наслідків [12, с. 71].

Також у випадку якщо особа яка була зобов'язана піклуватися про іншу особу умисно своїми діями створює ситуацію небезпечно для життя останньої у випадку внаслідок чого настає смерть потерпілого діяння її повинні кваліфікуватися за відповідними частинами і пунктами статті 115-ї Кримінального кодексу України тобто умисне вбивство. Якщо у випадку мати одразу ж після пологів не годув новонароджену дитину або ж виносить її на мороз то вона повинна нести відповідальність за статтею 117 Кримінального кодексу України.

Окремо варто звернути увагу що залишення неповнолітнього без допомоги особи на які покладені професійні або ж службові обов'язки щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх внаслідок недбалого або не сумлінного ставлення до цих обов'язків у випадку якщо це спричинило певну шкоду здоров'ю потерпілого то повинна наставати відповідальність яка передбачена статтею 137 Кримінального кодексу України.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ВИСНОВКИ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Кваліфікуючи цей злочин, потрібно встановити, що його безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що охороняють здоров'я та життя особи. Цьому злочину властивий спеціальний потерпілий від цього злочину – особа, для якої властиві дві ознаки: 1) перебуває в небезпечному для життя стані; 2) позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу чи внаслідок іншого безпорадного стану. Небезпечний для життя стан означає, наприклад, ситуацію, коли особа під час пожежі заблокована в приміщенні, рибалка опинився у воді, людина, збита автомобілем, залишилася на проїзній частині дороги.

Специфікою об'єктивної сторони злочину (ч. 1 ст. 135 КК), яка впливає на кваліфікацію вчиненого, є те, що вона передбачає два види злочинної бездіяльності: 1) так звану «бездіяльність-невтручання», тобто невиконання особою обов'язків з надання допомоги потерпілому, який перебуває в небезпечному для життя стані, і 2) бездіяльність, викликану попередніми діями особи, що поставила цим потерпілого в небезпечний для життя стан [8, с. 147].

Кваліфікація залишення в небезпеці вчиненого буде правильною, якщо особа мала змогу надати допомогу потерпілому. Залишення без допомоги – це невжиття особою заходів, необхідних для відвернення небезпеки для життя потерпілого. Загалом в юридичній літературі пропонується виділяти три умови, за яких може наставати кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці: по-перше, небезпечний для життя стан; по-друге, неможливість вжити заходів для збереження потерпілою особою; по-третє, можливість надати допомогу винною особою .

Злочин є закінченим з моменту залишення в небезпеці, незалежно від того, наскільки ефективною могла бути допомога потерпілому (формальний склад).

Настання суспільно небезпечних наслідків певного характеру (матеріальний склад) є підставою для кваліфікації діяння за ч. 3 ст. 135 КК.

Особливу увагу при кваліфікації цього злочину слід звернути на суб'єкта злочину, оскільки він є спеціальним, тобто фізичною осудною особою з 16-річного віку, яка: 1) первісно зобов'язана була піклуватися про потерпілого та мала можливість надати йому допомогу; 2) саме вона поставила потерпілого в небезпечний для життя стан. Саме за суб'єктом цей злочин переважно й відмежовується від ненадання допомоги особі, котра перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК). Обов'язок надавати невідкладну допомогу особам, які перебувають у загрозливому для їх життя та здоров'я стані, закон загалом покладає на всіх громадян України, іноземних громадян і осіб без громадянства.

Із суб'єктивної сторони залишення в небезпеці характеризується прямим умислом. Ставлення винної особи до наслідків, передбачених ч. 3 ст. 135 КК, може характеризуватися непрямим умислом або необережністю [10, с. 81].

У слідчій і судовій практиці трапляються випадки, коли уповноважені на те особи, неправильно кваліфікують залишення в небезпеці, неналежним чином встановлюють всі (у т. ч., суб'єктивні) ознаки цього злочину, зокрема:

Кваліфікуючою ознакою злочину (ч. 2 ст. 135 КК) є завідоме залишення без допомоги матір'ю своєї новонародженої дитини, якщо вона не перебувала в зумовленому пологами стані. Новонародженою вважається дитина, що народилася живою, протягом 28 повних днів після народження.

Особливо кваліфікуючі ознаки діянь, передбачених частинами 1 або 2 ст. 135 КК (ч. 3 ст. 135 КК), – спричинення смерті особі, залишеній без допомоги, або інших тяжких наслідків. Під іншими тяжкими наслідками у ч. 3 ст. 135 КК розуміється спричинення потерпілому тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, зникнення його безвісти тощо.

Кваліфікація ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК). На кваліфікацію цього злочину впливає статус потерпілого, яким є хворий

(наприклад, особа, яка отримала серйозну травму чи перебуває в іншому явно хворобливому стані, інвалід тощо).

Особливістю кваліфікації цього злочину за об'єктивною стороною (ч. 1 ст. 139 КК) є те, що остання характеризується бездіяльністю: медичний працівник, який згідно з установленими правилами зобов'язаний надавати допомогу хворому, без поважних причин не робить цього [13, с. 80].

Оскільки диспозиція ст. 139 КК має описово-бланкетний характер, то для вирішення питання про наявність або відсутність цього складу злочину слід вивчити нормативні акти, що визначають порядок надання медичної допомоги.

Ненадання допомоги хворому – це повна відмова медичного працівника від надання допомоги хворому або ненадання її в обсязі, необхідному у конкретній ситуації (наприклад, відмова надати першу медичну допомогу пораненому чи травмованому, неприйняття хворої людини до лікувального закладу, нез'явлення лікаря за викликом хворого, поверхове чи формальне обстеження хворої людини тощо). Під поважними причинами, які виключають відповідальність за ст. 139 КК, слід розуміти непереборну силу (стихійне лихо), стан крайньої необхідності (наприклад, необхідність надати першочергову допомогу хворому, який перебуває у більш тяжкому стані), хвороба самого медичного працівника, відсутність необхідної для конкретного виду допомоги кваліфікації, знань, обладнання чи ліків тощо (питання про наявність чи відсутність поважних причин вирішується у кожному конкретному випадку окремо).

Злочин вважається закінченим з моменту ненадання допомоги хворому медичним працівником.

Кваліфікуючи це діяння за суб'єктом, слід пам'ятати, що він є спеціальним (це – особа медичного персоналу, яка зобов'язана, згідно з установленими правилами, надати допомогу хворому – лікарі, медичні сестри, фельдшери, працівники служби швидкої медичної допомоги та інші) [9, с. 93].

Із суб'єктивної сторони цей злочин характеризується умисною формою вини. Злочин, передбачений ч. 2 ст. 139 КК, вчиняється з необережності щодо наслідків.

Кваліфікуючою ознакою злочину (ч. 2 ст. 139 КК) є спричинення смерті хворого або інших тяжких наслідків (це, зокрема, заподіяння хворому тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень).

РОЗДІЛ 4. РОЗМЕЖУВАННЯ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ —ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Стаття 135 КК України міститься в розділі II Особливої частини КК України «Злочини проти життя та здоров'я особи» й передбачає відповідальність за завідоме залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані та позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану, якщо той, хто залишив без допомоги, зобов'язаний був піклуватися про цю особу й мав змогу надати їй допомогу, а також у разі, коли він сам поставив потерпілого у небезпечний для життя стан [13, с. 90].

Розділ II «Злочини проти життя та здоров'я» Особливої частини КК України містить ст. 137, яка встановлює відповідальність за невиконання або неналежне виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх унаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого. Одразу ж варто відзначити, що ця норма є порівняно новою – введена до КК України в 2001 році, встановлює відповідальність за діяння, які за КК 1960 року підлягали кваліфікації за ст. 111 «Залишення в небезпеці», ст. 167 «Халатність» або за іншими статтями. У зв'язку з цим, у теорії та практиці виникають проблеми відмежування залишення в небезпеці від складу злочину, передбаченого ст. 137 КК України. Розглянемо ці склади злочинів з метою виявлення ознак, які їх відрізняють [19, с. 70]. Обидві норми розташовані в розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи» Особливої частини КК України. А тому вони мають спільний родовий об'єкт – життя і здоров'я особи. Однак ці склади злочинів мають різний безпосередній об'єкт. Безпосередній об'єкт залишення в небезпеці збігається з родовим, тобто ним є життя і здоров'я особи. До безпосереднього об'єкта неналежного виконання обов'язків щодо охорони

життя а здоров'я дітей потрібно захищати лише життя і здоров'я дитини (неповнолітнього).

Окрім життя і здоров'я, до об'єктів, передбачених ст. 137, належать також нормальний фізичний психічний і моральний розвиток дитини, адже працівниками освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, які забезпечують фізичний, психічний, моральний, духовний і соціальний розвиток дитини (вони є суб'єктами цього виду злочину), завдається шкода потерпілому, внаслідок неналежного виконання ними своїх професійних чи службових обов'язків. Залишення в небезпеці та неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей відрізняються також за об'єктивною стороною. При залишенні в небезпеці обов'язки щодо спасіння життя і здоров'я особи не виконуються в умовах безпосередньої загрози завдання шкоди цим правоохоронюваним цінностям. У разі неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей мова йде про небезпеку, поява якої перенесена в майбутнє й має можливий (імовірний) характер [20, с. 114].

Крім цього, ці злочини відрізняються за моментом їх закінчення. Так, залишення в небезпеці вважається закінченим із моменту залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані, незалежно від того, запобігла б чи ні ця допомога можливій смерті чи іншим тяжким наслідкам. Форма діяння – бездіяльність. Неналежне ж виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей вважається закінченим із моменту настання передбачених ст. 137 суспільно небезпечних наслідків, діяння може бути вчинене як у формі дії, так і у формі бездіяльності [11, с. 79].

Отже, в першому випадку маємо злочин із формальним складом, а в другому – з матеріальним. Аналізовані склади злочинів відрізняються й за характером обов'язків, які не виконують чи неналежно виконують винні особи. Обов'язки, передбачені ст. 137 КК України, належать до професійних або службових. Ці обов'язки покладені на них у силу законів чи підзаконних нормативних актів (правила, інструкції, положення), а також певних правил поведінки, які склалися в суспільстві, а тому, не виконуючи їх або виконуючи

неналежним чином, особа нехтує встановленими в суспільстві правилами та законами, моральними принципами, тим більше щодо неповнолітніх.

Так, за ч. 2 ст. 137 КК України була засуджена вихователь психоневрологічного санаторію, яка під час прогулянки недогледіла за неповнолітнім хлопчиком, унаслідок чого він заліз на дерево й упав, отримавши тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження [3]. У цьому випадку до тяжких наслідків у вигляді спричинення дитині тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень призвів той факт, що вихователь неналежним чином виконувала свої функціональні обов'язки, передбачені положенням про вихователів. Відповідно до цього положення, вихователь повинен уважно та з піклуванням ставитися до кожної дитини, а також несе відповідальність за збереження життя і здоров'я дітей під час роботи з ними.

У разі невиконання обов'язків із надання допомоги особі, яка знаходиться в небезпечному для життя стані, обов'язок надати допомогу має більш широкий спектр і може бути обумовлений, крім зайняття певної посади чи професії, родинними зв'язками, договірними взаємними відносинами або небезпечним діянням винної особи, що передує [12, с. 114]. Так, наприклад, мати місячної дитини, яка відмовляється годувати немовля, буде нести кримінальну відповідальність за ст. 135 КК України (залишення в небезпеці), адже вона не годує немовля й цим самим ставить його в небезпечний для життя стан. Із суб'єктивного боку відмінність цих злочинів полягає в різній формі вини щодо діяння та наслідків цих складів злочинів.

Залишення в небезпеці характеризується умислом щодо діяння ц умисною або необережною формою вини щодо суспільно небезпечних наслідків, а неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей характеризується умисною або необережною формою вини щодо діяння й завжди необережністю щодо наслідків. Злочини, передбачені ст. ст. 135 і 137 КК України, відрізняються також за суб'єктом злочину. Так, суб'єктом залишення в небезпеці є особа, яка зобов'язана піклуватися про залишеного без допомоги або яка сама поставила потерпілого в небезпечний для життя стан.

Суб'єктом же неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей є особа, на яку у зв'язку з виконанням нею певної роботи чи зайняттям певної посади покладаються обов'язки щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх, у тому числі й обов'язки щодо контролю виконання таких обов'язків іншими особами. Але й у першому, і в другому випадках суб'єкт спеціальний. Також варто відзначити, що потерпілим у разі залишення в небезпеці може бути будьяка особа, не лише дитина, тоді як у разі неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей – лише дитина (неповнолітній).

Для відмежування злочинів, передбачених ч. 3 ст. 135 і ст. 117 КК України, варто звертати увагу на об'єктивні (об'єкт, об'єктивна сторона) та суб'єктивні (суб'єкт, суб'єктивна сторона) ознаки складу злочину. Необхідно зазначити, що ст. 117 КК України передбачає настання наслідків, а саме смерті новонародженої дитини. Схоже положення має й ст. 135 КК України, однак воно міститься в ч. 3 вказаної статті й, окрім смерті, передбачає інші тяжкі наслідки (доведення до самогубства, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень тощо) [16, с.41].

Злочини, встановлені ст. 117 і ч. ч. 2, 3 ст. 135 КК України, розмежовуються між собою за об'єктом посягання, яким у першому випадку є лише життя новонародженої дитини, а в другому – її життя і здоров'я; за ознаками об'єктивної сторони (у разі вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини суспільно небезпечне діяння представлене у формі як дії, так і бездіяльності, а в разі залишення в небезпеці матір'ю своєї новонародженої дитини – лише у вигляді бездіяльності); за ознаками суб'єктивної сторони – злочин, передбачений ст. 117 КК України, характеризується умисною формою вини, а злочин, передбачений ч. ч. 2 та 3 ст. 135 КК України, – змішаною формою вини; за суб'єктом злочину, яким в обох випадках є мати новонародженої дитини, однак ст. 117 КК України передбачає наявність обумовленого пологами стану, а ч. 2 ст. 135 КК України, навпаки, передбачає його відсутність.

ВИСНОВОК

У ході дослідження встановлено, що з метою здійснення правильної кваліфікації злочину, передбаченого ст. 135 КК України, його потрібно відмежовувати від суміжних складів злочинів, які містить чинне кримінальне законодавство України. У межах дослідження відмежовано залишення в небезпеці від умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України), неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей (ст. 137 КК України) та ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України).

Стаття 135 КК України є нормою загальною щодо ст. 137, а тому завідоме залишення дитини без допомоги особою, на яку покладені професійні чи службові обов'язки щодо охорони життя і здоров'я дітей, унаслідок недбалого або несумлінного ставлення до цих обов'язків, якщо це спричинило шкоду здоров'ю потерпілого, необхідно кваліфікувати за ст. 137, а не за ст. 135 КК України.

Тобто в цьому випадку кваліфікація здійснюється за спеціальною нормою й додаткової кваліфікації за загальною нормою (ст. 135 КК України) не потребує. Злочини, передбачені ст. 117 і ч. ч. 2, 3 ст. 135 КК України, розмежовуються між собою за об'єктом посягання, яким у першому випадку є лише життя новонародженої дитини, а в другому – її життя і здоров'я; за ознаками об'єктивної сторони (у разі вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини суспільно небезпечне діяння представлене у формі як дії, так і бездіяльності, а в разі залишення в небезпеці матір'ю своєї новонародженої дитини – лише у вигляді бездіяльності); за ознаками суб'єктивної сторони – злочин, передбачений ст. 117 КК України, характеризується умисною формою вини, а злочин, установлений ч. ч. 2 і 3 ст. 135 КК України, – змішаною формою вини; за суб'єктом злочину, яким в обох випадках є мати новонародженої дитини, однак ст. 117 КК України передбачає наявність

обумовленого пологами стану, а ч. 2 ст. 135 КК України, навпаки, передбачає його відсутність.

Стаття 139 КК України є спеціальною нормою щодо ст. 135 КК України. Під час відмежування цих складів передусім потрібно виходити з ознак суб'єкта злочину, яким в обох випадках є спеціальний суб'єкт. Однак у випадку ст. 139 КК України ним може бути лише медичний чи фармацевтичний працівник. Також існують певні розбіжності в об'єктивній стороні та особі потерпілого (у ст. 139 КК України не йде мова про небезпечний для життя стан хворого, на відміну від ст. 135 КК України, в якій небезпечний для життя стан є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину).

Потерпілою особою від суспільно небезпечного діяння, встановленого ст. 139 КК України, є лише хворий, диспозиція ст. 135 КК України передбачає більш широкий перелік потерпілих осіб (будьяка особа, яка знаходиться в безпорадному стані, у тому числі й хворий).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України Закон України від 28.06. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.03.2023р.)
2. Кримінальний кодекс України: Закон України 05.04. 2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 02.03.2023).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України 13.04.2012 № 4651- VI : [URL]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1385149626864866> (дата звернення 02.03.2023).
4. Бабаніна В.В. Кримінальна відповідальність за залишення в небезпеці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2010.
5. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності. Київ: Атіка, 2004.
6. Береза Н.В. Правові цінності та принципи як основоположні засади розвитку кримінального права України. Філософські та методологічні проблеми права. 2011. №1.
7. Василевич В.В. Принципи кримінологічної політики України. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків, 2014. Вип. 27.
8. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків, Нац. юрид. акад. України, 2011.
9. Дзюба Ю.П. Суспільна небезпечність злочинів та соціальна обумовленість кримінально-правової заборони. Форум права. 2014. №4.
10. Зубець Ю.Г. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані: порівняльно-правове дослідження за кримінальним законодавством України та деяких зарубіжних держав. Ю.Г. Зубець. Юридична наука. 2014. № 3.

11. Колодяжний М.Г. Сучасна концепція запобігання злочинності в Європейському Союзі. Форум права. 2013. №4.
12. Коржанський М.Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина особлива: курс лекцій. Київ, 2001.
13. Кричун Ю.А. Порівняльно-правовий аналіз залишення в небезпеці за кримінальним законодавством України та деяких зарубіжних держав. Ю.А. Кричун, І.І. Арделян. Держава та регіони. Серія «Право». 2015. № 1.
14. Махатадзе К.Г. Загальносоціальні заходи профілактики злочинів у виді залишення у небезпеці та ненадання допомоги особі, яка знаходиться у небезпечному для життя становищі. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №2.
15. Пилипенко Є.О. Пропозиції стосовно диференціації кримінальної відповідальності за залишення в небезпеці. Вісник Академії адвокатури України. 2011. №3.
16. Сотула О.С. Соціально-психологічні та суспільно-політичні аспекти деяких видів злочинів. Правова держава. 2005. №8
17. Стойловський Р.В. Деякі особливості об'єкта злочину при залишенні в небезпеці. Закарпатські правові читання. 2017. Т. 1.
18. Стрелковська Ю.О. Маргінальність як чинник рецидивної злочинності. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. 2011. №60
19. Філей Ю.В. Роль покарання в запобіганні злочинності. Вісник Запорізького національного університету. 2009. №2.
20. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : дис. докт. юрид. наук. М.І. Хавронюк. 2007. 557 с.